

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน The Concept of Strengthening Community

สุพัตรา ยอดสุรางค์¹, ชัชวาล แสงทองล้วน² และ อำนวย บุญรัตน์ไมตรี³
Suphattra Yodsurang, Chatchawal Sangtongluan and Amnuay Boonratmaitree

บทคัดย่อ

บทความเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับลักษณะชุมชนที่เข้มแข็ง องค์ประกอบและปัจจัยของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง รวมถึงกระบวนการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ องค์ประกอบสำคัญที่สุดที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ประกอบด้วย (1) ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน การบริหารจัดการชุมชนที่ดี และ (2) ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก การมีเครือข่ายชุมชน ดังนั้น ชุมชนจะต้องมีวิธีการบริหารจัดการหรือกลยุทธ์ เพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพ และมีความสามารถในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน

คำสำคัญ : การสร้างความเข้มแข็ง, ความเข้มแข็งของชุมชน

Abstract

The article on the concept of strengthening community is to address the characteristics of a strong community, Elements and factors of community to get community stronger involve the process of strengthening community Self Reliance. The most important elements that make the community successful in building strengthening the communities are (1) Internal factors : Community's leader, People in

¹ นักวิชาการศึกษา วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์,
Educator, College of Innovation Management, Rajamangala University Of Technology Rattanakosin
E-mail : bluesky28@gmail.com

² อาจารย์ประจำวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
รัตนโกสินทร์ E-mail : ajarn_wal@hotmail.com
Lecturer of College of Innovation Management, College of Innovation Management, Rajamangala
University Of Technology Rattanakosin

³ ผู้ช่วยผู้อำนวยการวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
รัตนโกสินทร์ E-mail : am091107@hotmail.com
Assistant Director of College of Innovation Management, College of Innovation Management,
Rajamangala University Of Technology Rattanakosin

the community, Good community management and (2) External factors : Support from external agencies, having a community network. Therefore, the community must have management approach or strategy to make the community more potential. They have the ability to develop sustainable communities.

Keywords : Strengthening, Strength of Community

บทนำ

จากการที่ประเทศไทยประสบปัญหาภาวะวิกฤติเศรษฐกิจในปลายปี 2539 ก่อให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีประชาชนทุกระดับและทุกภาคส่วนของสังคม ดังนั้นคำว่าชุมชนเข้มแข็งจึงได้มีการกล่าวถึงและนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทยเป็นอย่างมาก เพื่อเป็นทางเลือกในการพัฒนาโดยยึดคนเป็นศูนย์กลาง เป็นการเพิ่มศักยภาพของคนและชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง มีความพร้อมในการร่วมมือกันพัฒนาชุมชน ซึ่งหากชุมชนมีความเข้มแข็งแล้วอันจะเป็นรากฐานสำคัญในการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน ซึ่งหากกลับย้อนไปก่อนหน้านั้นไม่ได้ใช้คำว่า ชุมชนเข้มแข็งโดยตรง แต่จะมีนัยเกี่ยวกับความเข้มแข็งชุมชนปรากฏอยู่ในคำว่า ความเป็นปึกแผ่นของชุมชน ความร่วมมือร่วมใจ ความสุข ความเอื้ออาทร หรือความเป็นอยู่แบบพอมือพอกิน เป็นต้น (Naphaporn Hawanon, Phensiri Jeeradechakul and Surawut Phudthaisong. 2007 : 36)

การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสิ่งแวดล้อม ชุมชนจะต้องมีวิธีการบริหารจัดการหรือกลยุทธ์ในการพัฒนาชุมชน ซึ่งชุมชนเข้มแข็งได้ถูกนำมาใช้ทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อการปรับปรุงการบริการของรัฐ และชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตและมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้น โดยการนำเอาวิถีคิดแบบดั้งเดิมมาผสมผสานให้เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสมมาช่วยผ่อนแรง ซึ่งเป็นการนำเอาสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมเดิมของชุมชนที่ตั้งอยู่บนฐานทรัพยากรของชุมชนเป็นหลัก เพื่อการดำรงชีวิตให้อยู่รอดจนกระทั่งชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ในการนำทรัพยากรเหล่านั้นมาสร้างเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ผนวกกับชุมชนเข้มแข็งในวิถีคิดสมัยใหม่ที่เน้นถึงการจัดการเงินทุนและธุรกิจของชุมชนเป็นหลัก เพื่อให้ประชาชนมีรายได้อย่างเป็นธรรม และสามารถบริโภคทรัพยากรอย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกคน (Damrongsak Keawpheng. 2013 : 266) ดังนั้นในการเพิ่มศักยภาพของประชาชนในการสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเองและชุมชนจะต้องมีการวางแผนร่วมกัน มีการวางแผนเป้าหมายที่ชัดเจน และมีการเรียนรู้ร่วมกัน (Anurak Panyanuwat. 2005 : 112)

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนเป็นหน่วยหนึ่งในสังคม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่หมู่ชน หรือกลุ่มคน อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน ซึ่งอยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก ภูมิกิจนุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2555 (Royal Academy. 2013 : 385) โดยมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน และมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ถึงแม้ว่าการมีคนจำนวนมากแต่ไม่มีกิจกรรมร่วมกัน ไม่ถือว่าเป็นชุมชน หรือการตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กันเฉกเช่นในกรุงเทพมหานคร แต่หากไม่มีกิจกรรมร่วมกัน ถือว่าไม่เป็นชุมชน

เช่นเดียวกัน (Prawase Wasi. 1998 : 12-13) ดังนั้น ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่เดียวกันจะต้องมีความสนใจร่วมกัน มียุทธศาสตร์ร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา ร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกัน (Office of Social Development and Human Security Standards. 2006 : 37) เพื่อให้คนในชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน อย่างไรก็ตาม การทำกิจกรรมต่างๆ จะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีระบบการจัดการที่ดี (Department of Community Development. 2008 : 27)

ดังนั้น ชุมชน หมายถึง หมู่ชน หรือกลุ่มคน ที่อยู่ร่วมกันในสังคมโดยมีผลประโยชน์และเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกในชุมชนจะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ กติกา เงื่อนไข และบรรทัดฐานเดียวกัน ซึ่งหากชุมชนมีการรวมกลุ่มกันโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ มีการบริหารจัดการและประชาชนร่วมกันแก้ไขปัญหา รวมถึงการตั้งทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งก่อให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็งขึ้น

สภาพของชุมชนที่มีความเข้มแข็งตามแนวทางของคณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ปัญหาวิกฤติ มีลักษณะที่สำคัญ คือ สมาชิกในชุมชนต้องมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนในการแก้ปัญหาและสามารถพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนได้ ซึ่งสมาชิกในชุมชนต้องร่วมใจกันขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นโดยเกิดการเรียนรู้จากการผ่านกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชนภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชน ในกระบวนการดำเนินงานนั้น ผู้นำองค์กรชุมชนต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลการแก้ปัญหา และการพัฒนาชุมชนที่ผ่านกระบวนการชุมชน ซึ่งจะต้องมีความโปร่งใสพร้อมให้การตรวจสอบการดำเนินงานชุมชนในทุกขั้นตอนได้

ในส่วนของแผนชุมชนจะต้องประกอบด้วยการพัฒนาในทุกๆ ด้านของชุมชนที่เน้นการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกในชุมชน รวมถึงการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน การพึ่งพาจากองค์กรภายนอกนั้นเป็นการให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ในที่สุด แต่ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

นอกจากนี้ลักษณะชุมชนที่เข้มแข็งจะต้องมีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาอื่นๆ เช่น ชุมชนอื่นๆ องค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ หรืออื่นๆ ในลักษณะของการมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ชุมชนจะต้องมีการเชื่อมโยงเครือข่ายในลักษณะการประสานงาน เพื่อให้เกิดการสมานฉันท์ในการเสริมพลังซึ่งกันและกัน ในการทำกิจกรรมนั้นเป็นการสร้างผู้นำให้เกิดขึ้นในชุมชน และในที่สุดชุมชนจะได้รับการยอมรับจากชุมชนภายนอก หรือหน่วยงานภายนอก (Department of Community Development. 2007 : 8-9) ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นมโนทัศน์ที่มีความหมายในหลายมิติ ทั้งมิติ ด้านสังคม มิติด้านวัฒนธรรม มิติด้านการเมือง และมิติด้านเศรษฐกิจ ตามบริบทที่มีความแตกต่างกัน (Damrongsak Keawpheng. 2013 : 272) กล่าวได้ว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงการจัดการองค์ความรู้ที่มีรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ การรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชนจากการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นโดยให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนภายใต้ฐานทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่ รวมถึงวิถีวัฒนธรรมชุมชนที่ชุมชนที่ได้สะสมมาจนปัจจุบัน อีกทั้งวิธีการอนุรักษ์ การพัฒนา และการนำมาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านั้นให้เหมาะสม

.....
เพื่อคนในชุมชนได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เกิดความสามัคคีต่อกัน และเป็นรากฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็งในการพัฒนาคนและสังคมให้มีความเจริญขึ้น ซึ่งมีตีความเข้มแข็งของชุมชนประกอบด้วย 4 มิติ ดังนี้

มิติทางด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ ความเข้มแข็งในทางเศรษฐกิจของชุมชนสามารถพิจารณาได้จากศักยภาพของชุมชนในการจัดการระบบเศรษฐกิจที่เอื้อผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกในชุมชน เพื่อให้สามารถปรับตัวกับสถานการณ์ปัจจุบันได้ ดังนั้น ชุมชนมีความสามารถในการระดมเงินทุนเพื่อเป็นสินเชื่อแก่สมาชิกในชุมชน มีความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและจัดหาแหล่งตลาดเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกในชุมชน นอกจากนี้สมาชิกในชุมชนใช้ชีวิตแบบพอเพียงหรือเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

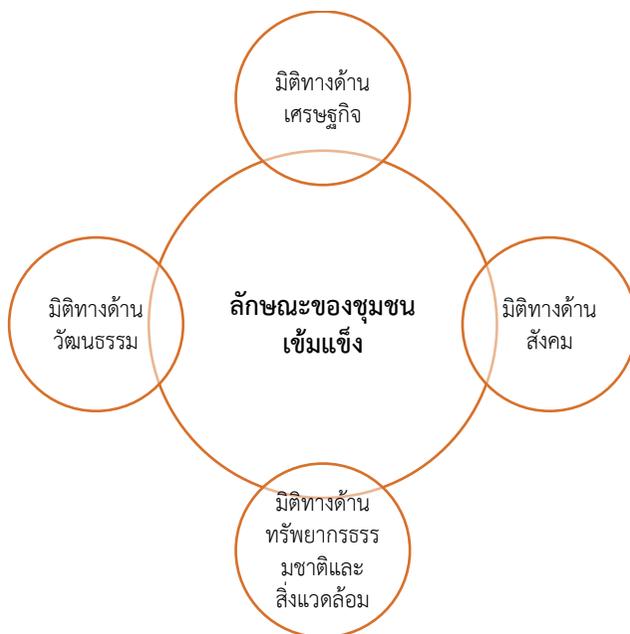
มิติทางด้านสังคม กล่าวคือ ความเข้มแข็งในด้านสังคมพิจารณาได้จากขีดความสามารถหรือศักยภาพของชุมชนในการจัดการระเบียบทางสังคมของชุมชนซึ่งอาจอยู่ในลักษณะการจัดระเบียบความสัมพันธ์แบบเดิม หรืออยู่ในลักษณะของการจัดระเบียบทางสังคมแบบขัดแย้ง ความรุนแรง เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้ยึดถือและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีสัมพันธ์ไมตรีที่ดีต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความสามัคคีกัน สำหรับด้านการบริหารจัดการที่ดีของชุมชนต้องยึดหลักหลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใส สามารถเข้าไปตรวจสอบการทำงานได้ อีกทั้งมีการกระจายอำนาจให้แก่สมาชิกในชุมชน นอกจากนี้ยังพิจารณาได้จากความสามารถของชุมชนในการจัดการระบบสวัสดิการเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน (Naphaporn Hawanon, Phensiri Jeeradechakul and Surawut Phudthaisong. 2007 : 19-23)

มิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ความเข้มแข็งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน พิจารณาได้จากความสามารถของชุมชนในการจัดการระบบการดูแล และการจัดสรรทรัพยากรที่เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผู้มีส่วนได้เสียได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน (Alan Black and Philip Hughes. 2001 : 8)

มิติทางด้านวัฒนธรรม กล่าวคือ ความเข้มแข็งในด้านวัฒนธรรมพิจารณาได้จากความสามารถของชุมชนในการแก้ปัญหาด้วยสติปัญญา ชุมชนจะต้องมีความรู้ สติปัญญาในการแสวงหาแนวทางการแก้ปัญหาภายในชุมชน โดยไม่พึ่งรอความช่วยเหลือจากภาครัฐ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันอยู่ตลอดเวลาและต่อเนื่อง ซึ่งสมาชิกจะช่วยกันระดมความคิด ร่วมกันทำและร่วมกันตัดสินใจในการแก้ปัญหาของชุมชนเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายและตอบสนองตรงตามความต้องการอย่างแท้จริงของชุมชน มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อเรียนรู้ถึงวิธีการจัดการให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้มากที่สุด (Seree Phongphit. 2008 : 136; Damrongsak Keawpheng. 2013 : 285)

นอกจากนี้แล้ว Sonthaya Pkalasri (2002 : 54-56) กล่าวว่า บุคคลในชุมชนต้องมีจิตสำนึกชุมชน สมาชิกในชุมชนต้องมีความสำนึกรับผิดชอบตนเองว่าเป็นเจ้าของชุมชน โดยมีความรับผิดชอบร่วมกับบุคคลอื่นๆอย่างเท่าเทียม ยอมรับในศักยภาพและความแตกต่างระหว่างกันของสมาชิก ร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหาในชุมชน มีความเสียสละทำงานเพื่อชุมชน มีความหวังแทนในชุมชน และควรมีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น วัด เครือญาติ หรือความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะอื่นๆที่ทำให้สมาชิกใน

ชุมชนมีชีวิตจิตใจที่ดี เมื่อคนได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพ มีคุณธรรม และจริยธรรม ทำให้ประชาชนในชุมชนที่อยู่ร่วมกันช่วยกันพัฒนาชุมชนและช่วยสร้างชุมชนให้เข้มแข็งขึ้น ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนอยู่ด้วยความสุขสงบชุมชนมีความเข้มแข็งมากพอที่จะสามารถช่วยเหลือตัวเองได้เมื่อเกิดภาวะวิกฤติ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ด้านสังคมและวัฒนธรรม ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้น เมื่อชุมชนมีลักษณะเข้มแข็ง สามารถช่วยเหลือตนเองได้ จะทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่และดำรงต่อไปได้อย่างยั่งยืน ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญอีกองค์ประกอบหนึ่งคือ การมีผู้นำชุมชนที่มีภาวะผู้นำสามารถประสานความคิดของสมาชิกในชุมชน พร้อมทั้งรับฟังข้อคิดเห็นต่างๆ เพื่อเรียนรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน สามารถนำความคิดเห็นมาผนึกรวมเข้าด้วยกันอย่างแนบแน่น และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

แผนภาพที่ 1 ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งชุมชนจะมีความเข้มแข็งมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยองค์กรชุมชนจะต้องวางแผนจัดเตรียมคนและชุมชนให้พร้อมต่อการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม โดยจะต้องมุ่งเน้นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ ในแต่ละชุมชนย่อมมีการพัฒนาชุมชนในมิติที่แตกต่างกัน เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มิติทางด้านสังคม และมิติทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น แต่ละชุมชนสามารถพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น เนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนใน

แต่ละมิติย่อมมีความแตกต่างกันไป ดังนั้นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (Bun-anan Phinai-sub and Phalaphan Khamphan. 2006 : 2-16 – 2-17) มี 3 ประการดังต่อไปนี้

1) กิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องส่งเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งต่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ด้วยการกระตุ้นเตือน และการสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ให้ชุมชนได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ กิจกรรมหลักๆในกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ประกอบด้วย 2 ประการ ดังนี้

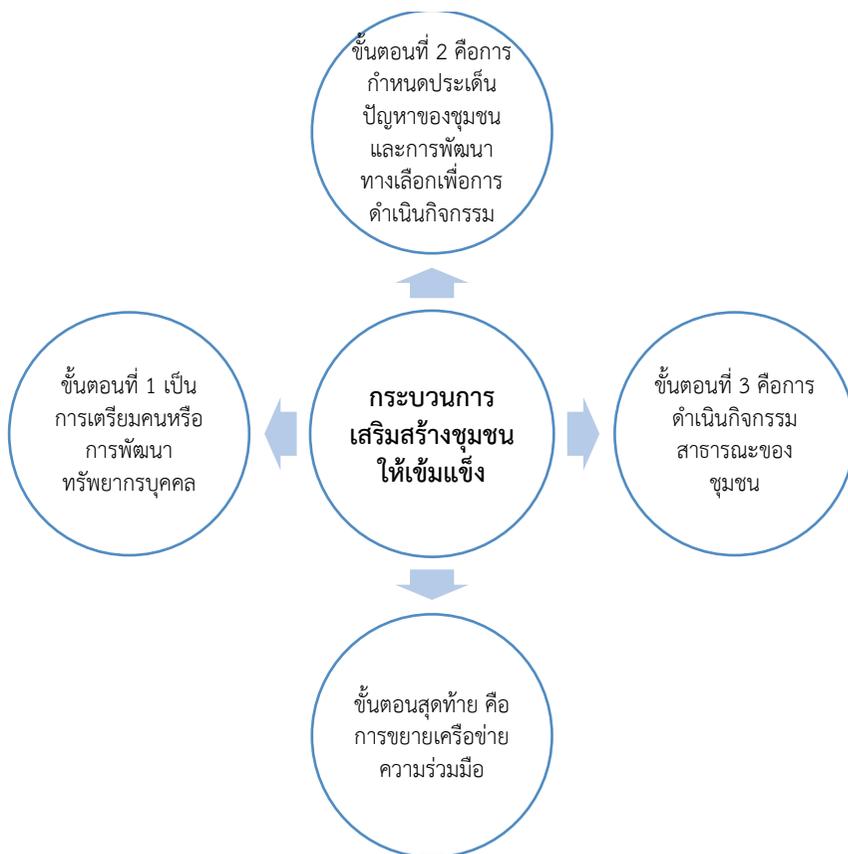
ประการแรกคือ การส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต ซึ่งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มภาคีพัฒนาต่างๆ ต้องช่วยส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนร่วมกิจกรรม ทำให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันรับผิดชอบ และร่วมกันรักษาผลประโยชน์ของตนเอง นอกจากนี้แล้วเป็นวิธีการที่ทำให้บุคลากรขององค์กรภาครัฐได้ปรับเปลี่ยนระบบความคิดและวิธีการทำงานจาก Top-Down เป็นผู้สนับสนุนชุมชนในการจัดการและการแก้ปัญหาได้

และประการที่สองคือ การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้” เป็นกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อพัฒนาด้านอาชีพและเศรษฐกิจ ด้านสวัสดิการสังคมและสวัสดิการชุมชน ด้านการฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การค้นหาศักยภาพและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดทำแผนความต้องการของชุมชน การสร้างประชาคมให้เกิดขึ้นภายในชุมชนรวมถึงการสร้างเครือข่ายของชุมชน

2) กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นแนวคิดที่ต้องการให้ชุมชนได้เตรียมพร้อมเพื่อเพิ่มศักยภาพให้แก่ชุมชน สามารถกระทำได้โดยอาศัยกระบวนการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง เป็นการเตรียมคนหรือการพัฒนาทรัพยากรบุคคล คือ การสร้างบุคคลในชุมชนให้มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยปรารถนาให้สมาชิกในชุมชนได้มีความรู้เพื่อการดำเนินชีวิต ความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพ อีกทั้งความรู้เกี่ยวกับชุมชนในทุกๆด้าน อันได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี โครงสร้าง สถาบัน องค์กร ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม รวมถึงอุดมการณ์และด้านการเมืองการปกครอง นอกจากให้ความรู้ในด้านดังกล่าวแล้ว ยังปรารถนาให้สมาชิกในชุมชนได้มีค่านิยม คุณธรรม มีความเชื่อ มีจิตสำนึก มีวัฒนธรรม ประเพณี แบบแผน ซึ่งเป็นรากฐานของการมีพฤติกรรมที่ทำให้สมาชิกในชุมชนได้มีสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จะเห็นได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรบุคคลในชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาองค์กรชุมชนจะเข้มแข็งได้เพราะมีผู้นำชุมชนและประชาชนที่มีจิตสำนึก มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาของชุมชน เพื่อวางแผนการพัฒนาชุมชนในการดำเนินกิจกรรม การบริหารจัดการ กระบวนการถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาวิสัยทัศน์ ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรบุคคล หรือการเตรียมคนนั้นเป็นปัจจัยหลักที่จะทำให้การดำเนินงานในชุมชนไปสู่การพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ

การสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว โปร่งใส และทันต่อข่าวสาร รวมถึงทำให้เกิดการเรียนรู้ปัญหาและการพัฒนาไปพร้อมๆกันกับสังคมโดยรวม (Theeraphong Keawhawong. 2000 : 72-84)

แผนภาพที่ 2 กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

3) กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน เนื่องด้วยกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้มีการนำภูมิปัญญาดั้งเดิม ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการเข้าด้วยกัน แต่เนื่องจากสภาพการณ์ที่มีความเป็นพลวัต ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างมาก ดังนั้นในกระบวนการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งจึงควรมองถึงกระบวนการที่คนใหม่ ดังนี้ 1) กระบวนการเรียนรู้ชุมชน เป็นการสร้างฐานการเรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ให้แก่ชุมชน เพื่อสร้างขีดความสามารถและศักยภาพของชุมชนให้สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้มาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน 2) กระบวนการสร้างทุนชุมชนหรือทุนสังคม โดยการสร้างทุนเหล่านี้ให้มีหลากหลายรูปแบบและเพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น 3) กระบวนการศึกษาวิจัย เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้หรือสถาบันชุมชนได้ทำการศึกษาวิจัยด้านการพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง โดยปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ หรือหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง 4) กระบวนการสร้างความหลากหลายจากปัจจัยที่เป็นทุนต่อการพัฒนา คือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลระหว่างชุมชนภายนอก

โดยการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน เพื่อชุมชนสามารถตัดสินใจและวางแผนพัฒนาตนเองได้ นอกจากนี้จะก่อให้เกิดเครือข่ายภาคีแล้ว ยังส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพมากยิ่งขึ้นในการดำเนินงาน และ 5) กระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน เป็นการทำให้ชุมชนได้เปิดรับความรู้ หรือข้อมูลสิ่งใหม่ๆจากกระบวนการสร้างเครือข่ายอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เท่าทันต่อสถานการณ์ (Kovit Phong-ngam, 2010 : 228-229)

ในขณะที่ Thai Health Promotion Foundation (2007 : 48-51) มองว่า หัวใจสำคัญของการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งคือ การสร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขให้แก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งหากกระบวนการยุติธรรมในระดับพื้นฐานไม่ได้รับการพัฒนา จะเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ไม่สามารถสร้างกลไกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาของชุมชนได้เมื่อมีข้อจำกัดจะเกิดการแบ่งแยกได้ ดังนั้น วิธีที่ดีที่สุดคือบุคคลากรจากภาครัฐต้องปรับทัศนคติให้เข้าใจและเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชน โดยมองถึงปัญหาของชุมชนจากภายในออกมาสู่ภายนอก ซึ่งองค์กรภาครัฐต้องให้การสนับสนุน และดึงให้ประชาชนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนในการแก้ปัญหาของชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีความเชื่อถือ และเชื่อมั่นที่จะให้ความร่วมมือกับภาครัฐ อีกทั้งให้ชุมชนได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย สิทธิ เสรีภาพ เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่ชุมชน จะได้ไม่เกิดการเอาเปรียบในสังคม

องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง

การที่ชุมชนใดชุมชนหนึ่งจะเข้มแข็งหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆ เนื่องจากชุมชนมีระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร หรือเครือข่าย ในการพิจารณาองค์ประกอบความเข้มแข็งของชุมชนมีลักษณะครอบคลุมในทุกระดับ เพื่อให้เกิดความร่วมมือหรือการบริหารจัดการให้ชุมชนเกิดการพัฒนานในทิศทางที่ดีขึ้น อันเป็นการเสริมสร้างพลังของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง องค์ประกอบต่างๆที่สำคัญที่ช่วยส่งเสริมทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ประกอบด้วย 7 ประการ ได้แก่

ประการที่หนึ่ง อุดมการณ์และวิสัยทัศน์ร่วม ฐานรากวัฒนธรรมซึ่งเป็นทุนทางสังคมดั้งเดิมของชุมชนและอุดมการณ์ร่วมนั้น เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยทำให้คน และชุมชนมีความเหนียวแน่นต่อกัน ส่วนวิสัยทัศน์ร่วม โดยเฉพาะวิสัยทัศน์ด้านการพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีจะเป็นแรงจูงใจให้สมาชิกในชุมชนเกิดจิตสำนึกและมีความรู้สึกร่วมกันในการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ยังมีความคิดว่า หากสมาชิกในชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดความผาสุกขึ้นในชุมชน ซึ่งในการกระทำกิจกรรมร่วมกันนั้นจะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน อีกทั้งก่อให้เกิดอำนาจที่เป็นอำนาจสาธารณะเป็นของทุกคน และเป็นของชุมชน

ประการที่สอง การจัดการและการบริหารจัดการ เป็นการจัดการองค์กรที่ก่อให้เกิดกิจกรรมและความร่วมมือ โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ และการประสานงานระหว่างเครือข่าย เพื่อกระจายภาระงานไปยังกลุ่มต่างๆที่มีความเกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ และมีการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดี โดยการระดมทรัพยากรคน วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สาม การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้กลุ่มคน องค์กร เข้าร่วมกิจกรรมได้หลากหลาย อีกทั้งเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ให้คนรุ่นถัดไปได้เรียนรู้ในกระบวนการงานชุมชน

ประการที่สี่ ทุน ประกอบด้วยทุนในเชิงกายภาพเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีศักยภาพและมีความสามารถรับผิดชอบต่อส่วนรวม ทุนที่เป็นตัวเงิน วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมถึงทุนทางวัฒนธรรม อันทำให้สมาชิกในชุมชนอยู่ด้วยกันอย่างเหนียวแน่น และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ประการที่ห้า สิทธิและอำนาจต่อรองทางการเมือง เมื่อชุมชนเกิดการรวมตัวกันย่อมก่อให้เกิดอำนาจสาธารณะขึ้น ซึ่งอำนาจสาธารณะนั้นจะก่อให้เกิดสิทธิตามมา เช่น การมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิในการกระจายผลประโยชน์ในการพัฒนาแก่ประชาชนทุกคนในชุมชนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน นอกจากนี้อำนาจที่มีอยู่ในตัวบุคคลและชุมชนจะเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมสิ่งต่างๆ เช่น กลไกการตลาด ด้านการเงิน ด้านกฎหมาย การปกป้องคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของชุมชน

ประการที่หก การยอมรับจากสังคมภายนอก เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงสถานภาพหรือศักยภาพของชุมชนจึงทำให้เกิดการยอมรับจากสังคมภายนอก จึงเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนมีความเชื่อมั่นในขีดความสามารถและศักยภาพของชุมชนมากขึ้น และกล่าวได้ว่า ความเป็นชุมชนหรือประชาคมที่มีจิตสำนึกในการพัฒนาเพื่อส่วนรวมเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา ซึ่งการรวมตัวกันเป็นชุมชนจะทำให้สมาชิกในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดเครือข่ายทางสังคมหรือการพัฒนาในระดับมหภาคมากยิ่งขึ้น (Theeraphong Keawhawong. 2000 : 63-65)

ประการที่เจ็ด เครือข่ายความร่วมมือ มีการเรียนรู้และเชื่อมโยงกันในลักษณะของเครือข่าย มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันในรูปแบบที่หลากหลาย เกิดกลุ่มองค์กร และกลุ่มคนที่เข้าร่วมพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกชุมชน ก่อให้เกิดพลังอำนาจในการต่อรองและการพัฒนากิจกรรมสาธารณะร่วมกัน ในการร่วมทำกิจกรรมจะทำให้กลุ่มคนได้ติดต่อสื่อสารระหว่างกันสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้มากขึ้น มีการประมวลความคิด การตัดสินใจ และนิยามสถานการณ์หรือกำหนดกฎเกณฑ์ (Department of Community Development. 2007 : 8)

- อุดมการณ์และวิสัยทัศน์ร่วม
- การจัดองค์กรและการบริหารจัดการ
- การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
- ทุน ประกอบด้วยทุนในเชิงกายภาพเป็นทรัพยากรบุคคล
- สิทธิและอำนาจต่อรองทางการเมือง
- การยอมรับจากสังคมภายนอก
- เครือข่ายความร่วมมือ

แผนภาพที่ 3 องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง

ปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

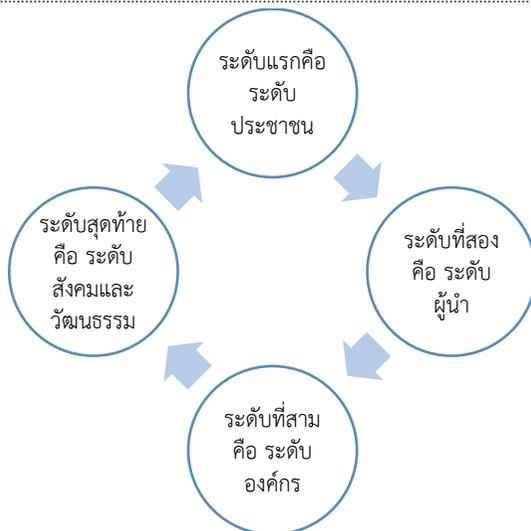
การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งนั้น กลไกสำคัญที่จะสามารถขับเคลื่อนให้กระบวนการพัฒนาชุมชนดำเนินไปได้มีพื้นฐานคือ องค์การชุมชนหรือองค์กรประชาชน ซึ่งชุมชนนั้นมีความหมายในเชิงกระบวนการพลวัตร มีความหลากหลาย ดังนั้น การจะวัดความเป็นชุมชนจะสังเกตได้จากการทำกิจกรรมร่วมกันหรือการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนที่มีการรวมตัวกัน มีวัตถุประสงค์เดียวกันในการร่วมทำกิจกรรม (Phalaphan Khampham et al. 2002 : 25) โดยมีปัจจัยที่ช่วยผลักดันให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมี 4 ระดับได้แก่

ระดับแรกคือ ระดับประชาชน ซึ่งประชาชนในชุมชนต้องยึดปฏิบัติตามกฎ กติกาของชุมชน รู้จักหน้าที่ของตน รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีกัน รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม เอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งสมาชิกทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็น และแสดงศักยภาพของตนเองได้อย่างอิสระ ในการจัดการแก้ไขปัญหาของชุมชน

ระดับที่สองคือ ระดับผู้นำ ผู้นำจะต้องสามารถชักจูงให้สมาชิกในชุมชนสามารถปฏิบัติตามได้ ขณะเดียวกันผู้นำจะต้องมีคุณธรรม และจริยธรรมเพื่อให้ประชาชนมีความศรัทธาและเชื่อถือ และที่สำคัญผู้นำจะต้องมีความเข้าใจถึงปัญหาของชุมชน และมีจิตใจที่มั่นคง

ระดับที่สามคือ ระดับองค์กร ซึ่งความเข้มแข็งของชุมชนขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งขององค์กรในชุมชนด้วย ประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ มิติด้านครอบครัว สมาชิกในครอบครัวต้องมีความอบอุ่น รักใคร่กลมเกลียวกัน มิติด้านเศรษฐกิจ ชุมชนสามารถดำเนินการธุรกิจชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาจากองค์กรภายนอก เนื่องจากชุมชนเป็นเจ้าของธุรกิจ เป็นเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองและมุ่งตอบสนองความต้องการเพื่อการยังชีพของชุมชนเป็นหลัก โดยการเน้นเทคโนโลยีและวิธีการจัดการอย่างเหมาะสม มิติด้านการเมือง ชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างอำนาจในการรักษาผลประโยชน์ของชุมชน และทำให้ประชาชนมีอำนาจในการต่อรองการคุ้มครองทรัพยากร กลไกการตลาด รวมถึงการออกกฎระเบียบ และมิติด้านการบริหาร ชุมชนต้องมีการบริหารจัดการที่ดี โดยมีการวางแผนในการทำงานร่วมกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งจะทำให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ระดับสุดท้ายคือ ระดับสังคมและวัฒนธรรม สำหรับระดับสังคม ชุมชนที่มีลักษณะเข้มแข็งย่อมสามารถสร้างและพัฒนาองค์กรทางสังคมให้รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ อีกทั้งสามารถพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมกลุ่มกันทำสวัสดิการสังคม การพัฒนาสิ่งแวดล้อม และร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆในชุมชน ส่วนระดับวัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา และหลักศีลธรรมเป็นสิ่งที่สามารถทำให้ชุมชนมีความศรัทธา และรู้จักพึ่งพาตนเอง ก่อให้เกิดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างเหนียวแน่น และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้ (Office of Social Development and Human Security Standards. 2006 : 38-39; Montree Kunphummarn et al. 2004 : 124)

แผนภาพที่ 4 ปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

บทสรุป

การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนนั้นมียุทธศาสตร์ประกอบและปัจจัยหลายอย่าง ทั้งในแง่ของมิติ ด้านสังคม มิติด้านวัฒนธรรม มิติด้านการเมือง และมิติด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง จะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา และการดำเนินกิจกรรมต่างๆในชุมชน อีกทั้งชุมชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและปลอดภัย ทั้งด้านสังคม ด้านการประกอบอาชีพ ด้านชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งพิจารณาได้จากระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สมาชิกในชุมชนไว้วางใจซึ่งกันและกัน เนื่องจากมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน นอกจากนี้สมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน มีความภาคภูมิใจ และรักในศักดิ์ศรีของชุมชน รู้จักนำภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สะสมไว้มานำมาเชื่อมโยงหรือบูรณาการเข้ากับความรู้ใหม่ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน เพื่อให้เยาวชนได้ธำรงรักษาภูมิปัญญาเดิมไว้ ทำให้เยาวชนรักและหวงแหนทุนที่มีอยู่ในชุมชน ในอนาคต ชุมชนสามารถประเมินสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ มิโดยมีการวางแผนกำหนดทิศทางของชุมชนร่วมกัน เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้น การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในมิติต่างๆ จะช่วยส่งเสริมศักยภาพและความสามารถให้กับชุมชน อีกทั้งเป็นรากฐานที่มั่นคงในการช่วยพัฒนาประเทศสืบไป จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน พอจะสรุปองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกชุมชน ดังนี้

1. ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่

1.1 ผู้นำชุมชน เนื่องจากผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนการทำงานชุมชนในการสร้างแรงผลักดัน กระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนเกิดความร่วมมือ ร่วมใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ เพื่อให้ประชาชนที่อาศัยในชุมชนของตนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ดีในแต่ละด้าน ซึ่งผู้นำชุมชนมีภาวะความเป็นผู้นำ มีองค์ความรู้รอบด้าน มีความเสียสละสูงเพื่อส่วนร่วม มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรมและจริยธรรม มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ และเป็นที่ยอมรับของประชาชนในชุมชน ลักษณะดังกล่าวนี้จะช่วยทำให้สามารถรวมพลังกันในการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้

1.2 ประชาชนในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เพราะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชน ชุมชนจะเข้มแข็งได้เมื่อประชาชนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน ร่วมเสนอความเห็น ประชาชนมีความสามัคคีกัน ประชาชนต้องมีความรักและห่วงใยในสิทธิของชุมชน ถ้าสมาชิกของชุมชนมีความสำนึกรับผิดชอบว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชนจะส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

1.3 การบริหารจัดการชุมชนที่ดี ผู้นำชุมชนและประชาชนต้องช่วยกันวางจัดการทรัพยากรชุมชน ช่วยกันแก้ปัญหาชุมชน โดยยึดผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

2. ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่

2.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคเอกชน สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้การส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนในการให้ความรู้ทางด้านวิชาการ งบประมาณที่เหมาะสม การศึกษาดูงานในพื้นที่ชุมชนอื่น ๆ ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการอบรม การเรียนรู้ต่างๆภายในชุมชน อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2.2 การมีเครือข่ายชุมชน การสร้างเครือข่ายร่วมกันในดำเนินงานพัฒนาชุมชนช่วยให้ชุมชนสามารถดำเนินงานได้อย่างเข้มแข็ง เนื่องจากการที่ชุมชนมีเครือข่ายระหว่างชุมชนจะเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์จากชุมชนหนึ่งไปสู่ชุมชนหนึ่ง เป็นการถ่ายทอดนวัตกรรมด้านการพัฒนาของชุมชนระหว่างชุมชน เป็นเครือข่ายของการช่วยเหลือด้านทรัพยากรต่าง ๆ ระหว่างชุมชน นอกจากการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนแล้ว การสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กร หรือหน่วยงานต่างๆทำให้ชุมชนสามารถเชื่อมโยงการทำงานกับหน่วยงานได้กว้างขวางมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม กระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนนั้นไม่มีรูปแบบสำเร็จ เพราะชุมชนแต่ละชุมชนมีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ดังนั้น ประชาชนในชุมชนจะต้องเรียนรู้และร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนด้วยวิธีการหลากหลาย สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการร่วมมือร่วมแรง และการมีเป้าหมายเดียวกันของคนในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- Alan Black and Philip Hughes. (2001). "What is meant by 'community strength'?" *TASA 2001 Conference, the University of Sydney*, 13-15 December 2001. p. 1-9.
- Anurak Panyanuwat. (2005). *Multicultural Community Education : Lessons from Field Research*. Bangkok : Enhancing Learning for the Happy Community Project. [In Thai].

- Bun-anan Phinaisub and Phalaphan Khamphan. (2006). *Capability Development of SMEs through Cluster-based Approach: Vegetable and Beef Clusters*. Bangkok : National Institute of Development Administration. [In Thai]
- Damrongsak Keawpheng. (2013). *Community*. Songkhla : Numsil Advertising Company Limitedition. [In Thai].
- Department of Community Development. (2007). *Community Management System and Community Process on Preparation of Community Plans*. Bangkok : Department of Community Development. [In Thai].
- Department of Community Development. (2008). *Community Organizations Council Act*. Bangkok: Department of Community Development. [In Thai].
- Kovit Phong-ngam. (2010). *Community and Local Self-management*. Bangkok : Borphit Printing. [In Thai].
- Montree Kunphummarn et al. (2004). *Empowerment of Community Organization and Community Organization Network : Case Study of Communities in U-Mong Municipality, Muang District, Lamphun Province*. Bangkok: National Research Council of Thailand. [In Thai].
- Naphapom Hawanon, Phensiri Jeeradechakul and Surawut Phudthaisong. (2007). *Foundation Theory of Community Strength*. Bangkok: Thailand Research Fund. [In Thai].
- Office of Social Development and Human Security Standards. (2006). *Social Development System which Leads to Human Security*. Bangkok : Thepphenwanis Limited Partnership. [In Thai].
- Phalaphan Khampham et al. (2002). *The Role of Sub-district Administrative Organization on Strongly Community Building*. Bangkok : Research Institute, National Institute of Development Administration. [In Thai].
- Prawase Wasi. (1998). *Sub-district Civil Society*. Bangkok : Matichon Publishing House.
- Royal Academy. (2013). *Royal Academy Dictionary 2012*. Bangkok : Siriwattana Interprint Public Company Limitedition. [In Thai].
- Seree Phongphit. (2008). *Concepts, Practices and Strategies of Local Development*. Bangkok : Wisdom Power Publishing. [In Thai].
- Sonthaya Pkalasri. (2002). *Theories and Principles of Community Development*. 4th edition. Bangkok : Odeon Store. [In Thai].
- Thai Health Promotion Foundation. (2007). *Public Policy Platform to Develop Policies Supporting the Integrated Development of Whole Province into Strong Local Communities*. Bangkok : National Health Foundation. [In Thai].
- Theeraphong Keawhawong. (2000). *Strong Community Building Process, Community, Civil Society*. 4th edition. Khon Kaen: Klungnanawitaya Printing. [In Thai].